

Tanja Arsić
Advokatska komora Vojvodine

ISTORIJA ŽENA U ADVOKATURI SRBIJE*

Esej u čast Katarine Lengold Marinković

SAŽETAK: Rad žena advokata počeo je sa Marijom Milutinović Punktatorkom kao prvim ženskim pravozastupnikom i Katarinom Lengold Marinković, prvom ženom upisanom u imenik advokata AKV. Obe su probijale profesionalni put za sve žene advokate koje su se nakon njih bavile advokaturom. One se nisu bavile samo advokaturom u smislu rada sa strankama. One su svojim aktivizmom i nesebičnom borbom za dobrobit advokature zadužile sve naredne generacije žena advokata.

Ključne reči: advokatura, Advokatska komora Vojvodine, položaj žena

U godini u kojoj je napisan ovaj rad nastupio je svojevrsni jubilej – devedeset godina od donošenja Zakona o advokaturi, kojim je ženama dato pravo da se bave advokaturom. U godini u kojoj se ovaj rad objavljuje, nastupio je jedan drugi jubilej, 100 godina od donošenja Zakona o izboru narodnih poslanika, kojim su raspršene nade žena da će u novoj državi konačno dobiti pravo glasa, iako je delovalo da bi ujedinjenje moglo uvesti ravnopravnost žena na polju biračkog prava. Pogotovo kada se uzme u obzir da je sedam žena iz Vojvodine učestvovalo u Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu novembra 1918. go-

---

* Rad je primljen 17. 11. 2019, a prihvaćen je za objavljivanje 17. 12. 2019. godine.

dine.¹ Prema tome, kod nas su žene prvo dobile pravo da se bave advokaturom, a potom su dobile pravo glasa.

OD PRVE ŽENE KOJA SE BAVILA ADVOKATUROM DO PRVE ŽENE KOJOJ JE PRIZNATO ZVANJE ADVOKATA

U većini pisanih izdanja navodi se da je prva žena pravo zastupnik² Marija Milutinović Punktorka.³ Marija Milutinović rođena je 1810. god. u Budimu. Pravni fakultet je završila u Pešti.

U toku trajanja studija upoznala je Simu Milutinovića Sarajliju, za kojeg se kasnije udala i prešla da živi u Beograd. Nadimak Punktorka je dobila jer je korigovala tekstove svog supruga i dodavala je znakove interpunkcije.

Marija Milutinović zastupala je siromašne pred sudom i svoje zastupanje nije naplaćivala. U to vreme još nije bio donet prvi Zakon o advokaturi – Zakon o pravo zastupnicima. Postoje samo svedočenja njenih savremenika da je propise odlično poznavala, da je bila veoma uspešna, ali joj advokatura nije bila izvor prihoda. Kao obrazovana žena i pristalica reforme jezika, pomagala je u prikupljanju narodnih poslovice i umotvorina Vuku Stefanoviću Karadžiću, a o njenom radu je zapise sačinio i Jakov Ignjatović. Rano je ostala udovica, a profesija kojom se osnovno bavila bila je nastava – bila je učitelj najpre u privatnoj, a kasnije i u državnoj školi.

Zakon o pravo zastupnicima donet je 28. 2. 1862. godine, a stupio je na snagu prvog maja iste godine.⁴ Stupanjem na snagu tog zakona prestale su da važe dotadašnje uredbe i naredbe kojima je parcijalno, često i *ad hoc* rešavano pitanje pružanja pravne pomoći u Kneževini Srbiji.⁵ Interesantno je pomenuti da sam zakon ne predviđa izričitu zabranu ženama da se bave advokaturom, niti ta zabrana proizilazi na posredan način.⁶ Ipak, nema podataka da je prema tom

---

¹ Više o ženskom pravu glasa u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca videti kod: Drakić, G. M., (2019). Nisu ga ni tražile! O pitanju ženskog prava glasa u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, 53(1). Novi Sad. 81–112.

² Izraz koji se u XIX veku koristio umesto današnjeg termina „advokat”.

³ Stojaković, G. (2016). The First Lawyers and Attorneys: The Struggle for Professional Recognition of Women’s Rights in Yugoslavia (1918–1953). *New Perspectives on European Women’s Legal History*. Routledge. 192–215.

⁴ Zakon o pravo zastupnicima Kneževine Srbije od 28. 2. 1862. godine. Dostupno na: https://aks.org.rs/sr_lat/zakon-o-pravo-zastupnicima/

⁵ *Ibid.* Član I Ukaza uz Zakon o pravo zastupnicima Kneževine Srbije.

⁶ Od uslova za bavljenje advokaturom propisano je da pravo da zastupa kod zemaljskih sudova ima onaj koji je srpski podanik; koji je punoletan; koji je dobrog i poštenog vladanja; koji je pravne nauke redovno završio; koji je pravo zastupnički ispit položio.

zakonu i jedna žena u Kneževini tražila da joj se prizna zvanje pravo­zastup­nika pred nadležnim ministarstvom. Marija Milutinović Punktator­ka bavila se pružanjem pravne pomoći i davanjem pravnih saveta siromašnima i nakon donošenja navedenog zakona, ali nema podataka da je taj posao obavljala sva­kodnevno, u svakom slučaju izvesno je da je taj posao obavljala bez naknade.

Nije, prema tome, lako odgovoriti na pitanje ni formalnog niti suštin­skog statusa Marije Milutinović u advokaturi. U formalnom smislu ona nikada nije bila član komore, nikada joj od strane ministarstva nije priznato pravo da sebe naziva pravo­zastup­nikom (ili pravo­zastup­nicom). Isto tako formalno, članom II Ukaza uz Zakon o pravo­zastup­nicima Kneževine Srbije, država je i Mariji i drugim licima koja su se do donošenja tog zakona *de facto* bavi­la pravo­zastup­ničkim poslom, omogućila da nastave da deluju kao zastupnici još godinu dana od dana stupanja na snagu Zakona o pravo­zastup­nicima. Što znači da joj je država bar za neko vreme formalno priznavala mogućnost da se pravo­zastup­ničkim poslom bavi. U materijalnom smislu, u prilog tvrdnji da Marija Milutinović nije bila „pravi” advokat, pojedini ističu činjenicu da ona svoje angažovanje nije naplaćivala. Takav argument, međutim, ne može se pri­hvatiti, a da se time ne učini nipodaštavanje same advokature kao specifične profesije koja se od trgovine i privrednih usluga upravo razlikuje po tome što njen primarni cilj nije ostvarivanje profita već upravo pružanje pravne pomoći klijentima. Jedino što bi Mariju Milutinović moglo svrstati van domena advo­kature, jeste zahtev (koji i danas stoji pred svim advokatima) da se advokat mora baviti advokaturom stvarno i stalno. Ipak, s ove vremenske distance, i s ograničenim podacima kojima raspolažemo, ne možemo znati koliko se često i u kom vremenu Marija Milutinović bavila advokaturom. Imajući u vidu na­vedeno, možda bi najumesnije bilo reći da je Marija Milutinović Punktator­ka bila prva žena koja se bavila advokaturom, a da je Katarina Lengold Marin­ković bila žena kojoj je pravo na bavljenje advokaturom i advokatsko zvanje izričito priznato, što Mariju čini prvom ženom advokatom, a Katarinu prvom priznatom ženom advokatom.

PRVA ŽENA ADVOKAT UPISANA U IMENIK ADVOKATA

Od Marije Milutinović Punktatorke do prve priznate žene advokata u sa­vremenom sistemu, prošlo je više od pola veka.

Prva žena advokat upisana u imenik advokata Advokatske komore Voj­vodine je Katarina Lengold Marinković, koja je uprkos svojoj blistavoj karijeri i celoživotnom zalaganju za ravnopravnost žena umnogome ostala zaboravlje-

na, iako je upravo ona svojevremeno sačuvala istoriju Advokatske komore od uništenja a time i neminovnog zaborava.

Podsećanja radi, u vreme kada je Katarina Lengold Marinković upisana u imenik advokata žene nisu imale pravo glasa. Danas je teško zamisliti situaciju da ona koja se bori za zaštitu ljudskih prava nema mogućnost da učestvuje u političkom životu zemlje i to u onom osnovnom, bazičnom obliku, da ima pravo da glasa i bira svoje predstavnike. Ona je u imenik advokata upisana po osnovu Zakona o advokatima za Kraljevinu Srba Hrvata i Slovenaca⁷ koji je donet 1929. godine. Zakon o advokatima, za razliku od Zakona o pravozastupnicima, uredio je pitanje prava žena da se bave advokaturom na izričit način, tako što je u st. 2. čl. 2. navedeno da: „Ženska lica mogu steći pravo na advokaturu i ovu obavljati.”⁸

Katarina Lengold Marinković rođena je 1904. godine u Petrovaradinu. Bila je jedno od petoro dece u porodici Marinković. Otac Georgije Marinković bio je službenik u Poreskoj upravi, a majka je bila domaćica. Katarina Marinković je rano ostala bez roditelja, te je u toku školovanja u Potpunoj ženskoj gimnaziji u Novom Sadu dobila staratelja.⁹ Katarina Lengold Marinković je upisala Pravni fakultet u Subotici 1923, gde je i diplomirala 1927. godine.¹⁰ Koliko su žene bile zastupljene kao studentkinje u školskoj 1921–1922. godini, vidi se iz podataka da je od upisanih 496 studenata, bilo svega 12 žena. Tokom studija Katarina Marinković je upoznala Lava Lengolda, koji je u Srbiju došao iz Rusije nakon 1918. godine. Lav Lengold je takođe diplomirao na Pravnom fakultetu u Subotici, a kasnije je bio sudija.¹¹ Za razliku od Lava Lengolda, Katarina Lengold Marinković nije mogla da bude sudija ili tužilac, jer ženama ovo pravo nije dato sve do okončanja Drugog svetskog rata. Katarina Lengold Marinković je bila pripravnik kod dr Oskara Ciprisa, a jedan deo pripravničkog staža je obavila u Okružnom sudu u Novom Sadu.

Godine 1932. položila je advokatski ispit i stekla je uslov za upis u imenik advokata, što je i uradila 2. septembra 1933. godine.

Brak između Lava Lengolda i Katarine Lengold Marinković nije trajao dugo. Razvod u to vreme nije bio svakodnevna pojava. Patrijarhalno društvo ga dugo nije prihvatilo kao normalnu i civilizacijsku tekovinu. Ipak, Katarina

---

⁷ Zakon o advokatima za Kraljevinu Srba Hrvata i Slovenaca. Dostupno na: https://aks.org.rs/sr_lat/zakon-o-advokatima-kraljevina-shs/

⁸ Ovde je interesantno napomenuti da je Zakon o advokatima donet za vreme šestojanuarske diktature, dakle bez rasprave u skupštini i bez glasanja u skupštini.

⁹ Istorijski Arhiv Grada Novog Sada, fond br. 155. Potpuna ženska gimnazija Novi Sad.

¹⁰ Originalna diploma Katarine Lengold Marinković izložena je u holu Advokatske komore Vojvodine.

¹¹ Prema usmenom kazivanju unuke Lava Lengolda, književnice Jelene Lengold.

Lengold Marinković je svoj put nastavila samostalno i hrabro. Do kraja života Katarina Lengold Marinković se nije udavala i nije imala dece.

Upis u imenik advokata Katarini Lengold Marinković omogućio je Zakon o advokaturi iz 1929. godine, kada je u članu 2. propisano da žene mogu da se bave advokaturom. Katarina Lengold Marinković je prva u Vojvodini iskoristila ovo pravo.¹² U svom radu Katarina Lengold Marinković se najviše bavila građanskim, odnosno porodičnim pravom. Većina njenih klijenata su bile žene koje su je angažovale kada su u pitanju bili razvodi, podela imovine i druge situacije koje su bile vezane za porodično pravo.

Pored advokature Katarina Lengold Marinković je bila veoma aktivna u ženskim pokretima. Godine 1936. prisustvovala je Osnivačkoj skupštini Ženskog pokreta u Novom Sadu koji je održan u zgradi Matice srpske.¹³

Na istoj Osnivačkoj skupštini odlučeno je da Katarina Lengold Marinković uđe u upravu Pokreta. Zaslužna je za osnivanje ogranaka Ženskog pokreta u Somboru i Zrenjaninu. U to vreme u samom pokretu su postojale dve struje feministički i napredno orijentisanih žena. Ova polarizacija je naročito bila osetna na prvoj godišnjoj skupštini koja je organizovana 1938. godine u Sokolskom domu. Zbog uočenih podela unutar Pokreta, Komunistička partija Jugoslavije pronalazi nove forme rada i osniva nova udruženja žena.

Katarina Lengold Marinković je o svom učešću u ženskim pokretima ostavila malo pisanih tragova, ali je 1938. godine, u okviru proslave Dana žena, u hotelu Sloboda, držala predavanje na temu „O pravima žena – personalno, porodično i politički”.¹⁴

ČUVAR ISTORIJE ADVOKATSKE KOMORE

U toku okupacije Katarini Lengold Marinković bio je zabranjen rad u advokaturi. Ovo nije bilo vezano samo za činjenicu što je Katarina Lengold Marinković bila žena, već je većini advokata koji nisu bili politički ili etnički podobni, u to vreme bio zabranjen rad.

Prema kazivanju Milorada Botića, advokata i predsednika Advokatske komore Vojvodine u periodu od 1955–1970. godine, u to vreme niko nije imao ništa protiv žena advokata: bile su dobri poznavaoци prava, agilne, uporne i ve-

¹² Advokatska komore Vojvodine, Matična knjiga advokata br. 790.

¹³ Čobanski, M., Golubović, Z., Kumanov, Ž. (1976). *Novi Sad u ratu i revoluciji 1941–1945*, Knjiga 1. Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine. 170–174.

¹⁴ Stojaković, G., (2016). *The First Lawyers and Attorneys: The Struggle for Professional Recognition of Women's Rights in Yugoslavia (1918–1953)*. *New Perspectives on European Women's Legal History*. Routledge. 192–215.

oma tačne. Zahvaljujući tome nakon okupacije Katarina Lengold Marinković bila je imenovana za starateljku Advokatske komore Vojvodine. Na položaju starateljke Komore provela je gotovo dve godine i zaslužna je za očuvanje kompletne arhive Advokatske komore Vojvodine, koja datira još iz 1875. godine. Nadalje, Milorad Botić, u izlaganju koje je objavljeno u *Enciklopediji Novog Sada*, govori kako Katarini Lengold Marinković možemo da zahvalimo što imamo sačuvanu kompletnu arhivu nakon povlačenja okupatora.¹⁵ Ovo izlaganje ispravlja ono što je trebalo da uradimo mnogo ranije, da Katarini Lengold Marinković odamo počast, jer zahvaljujući njoj danas možemo da govorimo i pišemo o istoriji Advokatske komore Vojvodine, da se prisećamo važnih događaja i rada koji nam je prethodio. Nažalost, o samom životu i radu Katarine Lengold Marinković ima malo pisanih tragova.

Nakon starateljstva nad Komorom 1946. godine osnovana je prva uprava Komore u kojoj je Katarina Lengold Marinković imala mesto sekretara uprave.

U toku 1945. godine žene u tadašnjoj Jugoslaviji dobile su pravo glasa.

AKTIVISTKINJA DO POSLEDNJEG DANA

I pored dela ostvarenih prava za koje se Katarina Lengold Marinković borila, ostala je aktivna u raznim udruženjima žena, a bila je i član Međunarodnog društva žena intelektualaca.

Godine 1949. ispisala se iz imenika advokata duboko razočarana držanjem nove uprave u Advokatskoj komori Vojvodine na čiji izbor je imala uticaj Komunistička partija Jugoslavije.

Katarina Lengold Marinković je otišla u penziju 1956. godine. Živela je povučeno u Sremskim Karlovcima do tragične smrti 1974. godine. Poginula je u Zagrebu, u jednoj od najvećih železničkih saobraćajnih nesreća. Katarina Lengold Marinković je išla u Zagreb na sastanak Međunarodnog udruženja žena. Do poslednjeg trenutka bila je posvećena borbi za ženska prava.

Svojim životom i radom Katarina Lengold Marinković je dala neprocenjiv doprinos radu Advokatske komore Vojvodine kao i svim ženama advokatima jer je u više stvari bila prva. Prva žena advokat, među prvim ženama koje su se razvele i imale ekonomsku samostalnost, učesnica i lider mnogih ženskih pokreta, cenjen i poštovan advokat.

---

¹⁵ Popov, D., (1999). *Enciklopedija Novog Sada*, tom 12. Novi Sad: Prometej, 320–321.

BORBA KATARINE LENGOLD MARINKOVIĆ KAO ZALOG ZA BUDUĆNOST

Ako govorimo o napretku žena i ženskih prava u društvu, on se pre svega ogleda u prelasku žena iz uskog, porodičnog kruga u sferu javnog. Ni žene advokati nisu izuzetak. Iako deluje da je zbog specifičnosti profesije ženama advokatima javno delovanje dato, to nije do kraja tačno. Žene advokati učestvuju u sferi javnog, ali samo kada istupaju povodom svojih predmeta, za koje postoji interesovanje javnosti, u radu komore, ili kada učestvuju u radnim grupama za izmenu propisa. O izazovima struke i svakodnevnim problemima mogu svedočanstvo da daju samo žene advokati.

Iako je funkcionisanje u okviru pravosuđa ravnopravno za žene advokate, ipak se oseća da smo deo društva koje vuče jake patrijarhalne korene. Položaj žena advokata nije ograničen unutar same advokature. Izazovi i problemi unutar advokature su isti za sve advokate bez obzira da li se radi o ženama ili muškarcima. Ne treba zaboraviti da advokatima u kancelarije ulaze klijenti, građani koji žive u našem društvu. Često kažemo da nam život ulazi u kancelariju. Upravo naši klijenti u odnosu na žene advokate pokazuju koliko je i kakvo poimanje žena advokata. Ograničeni smo upravo njihovim predrasudama i stereotipima koje imaju o ženama.

Ovakav odnos je posledica stepena razvoja društva i njegovog odnosa prema ženama. U ovom pogledu i žene advokati zavise od toga koliko će se u jednom društvu uvažavati žene i njihova prava. Aktivnijim odnosom žena u advokaturi, ova slika može da se promeni.

Same žene advokati moraju ostaviti pisani trag, jer ukoliko to ne uradimo same, uz uvažavanje svih istraživača koji se bave ženskim studijama, samo su žene advokati svesne izazova koje imaju baveći se advokaturom.

Žene advokati moraju u svim komorama preuzeti inicijativu da se statistički obrade podaci o učešću žena advokata u radu organa komore i samom broju žena advokata od osnivanja komora pa do danas.

Katarina Lengold Marinković je u vreme okupacije sačuvala istoriju Komore, a na nama je da sačuvamo istoriju o Katarini Lengold Marinković.

LITERATURA

Članci i monografije

- Čobanski, M., Golubović, Z. Kumanov, Ž., (1976). *Novi Sad u ratu i revoluciji 1941–1945*, Knjiga 1. Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine, 170–174.
- Drakić, G. M., (2019). Nisu ga ni tražile! O pitanju ženskog prava glasa u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, 53(1). Novi Sad. 81–112.
- Popov, D., (1999). *Enciklopedija Novog Sada*, tom 12. Novi Sad: Prometej, 320–321.
- Stojaković, G., (2016). The First Lawyers and Attorneys: The Struggle for Professional Recognition of Women’s Rights in Yugoslavia (1918–1953). *New Perspectives on European Women’s Legal History*. Routledge, 192–215.

Ostali izvori

- Advokatska komore Vojvodine, Matična knjiga advokata br. 790.
- Istorijski Arhiv Grada Novog Sada, fond br. 155. Potpuna ženska gimnazija Novi Sad.
- Zakon o pravozastupnicima Kneževine Srbije od 28. 2. 1862. godine, dostupan na: https://aks.org.rs/sr_lat/zakon-o-pravozastupnicima/
- Zakon o advokatima za Kraljevinu Srba Hrvata i Slovenaca, dostupan na: https://aks.org.rs/sr_lat/zakon-o-advokatima-kraljevina-shs/

HISTORY OF WOMEN IN THE SERBIAN BAR

Essay honoring Katarina Lengold Marinković

Essay

Tanja Arsić

Vojvodina Bar Association

S u m m a r y

The work of female lawyers in Serbia started with Marija Milutinović Punktatorka as the first female public defendant and with Katarina Lengold Marinković, first woman to be admitted to the Bar Association of Vojvodina. Both women had been trailblazers for all the women that entered legal profession after them. Neither of them was solely committed to practicing law – representing clients. Through their activism and selfless fight for the legal profession they have paid a great service to all generations of women lawyers that come after them.

Key words: legal profession, Vojvodina Bar Association, women in legal profession